

Hol és mikor olvassunk Egyházfórumot?

Tegnap este – elalvás előtt, vagy talán már utána – *Moldovát* olvasgattam, esetleg Heidegger – már nem emlékszem –, de álmomban megszületett a szintézisük. Ebéd alatt *Poe* rejtelmes történeteit váltogattam, kizárólag azért, mert az *Egyperceseket* már rég befaltam, a *Svejk* oda-vissza jójózik bennem, *Hrabal* és *Esterházy* ehhez túl nehéz. Francia és zsidó viccek kizárólag a mellékhelyiségben szükségeltetnek.

Hát akkor? Hol és mikor? Hasonlóképpen teszi fel a kérdést *Hamvas Béla A bor filozófiája* című művében. Hol és mikor igyunk bort? Az analógia tökéletes, hiszen ami in vino, szintúgy megvan az *Egyházfórumban*. A válasz: komoly ember természetesen bár-mikor, bárhol és bárhogyan. Jómagam reggel hatkor, Budapest felé a vonaton. Kábaságból az éberségbe.

Ajánlatom, negyven csepp *Egyházfórum* az ősök tiszteletére. Legalább horkolás ellen.

RÉVÜTI KÁROLY

Jézus élete és tanítása

Kevés könyvet olvastam nagyobb, mohóbb kíváncsisággal, mint ezt. Érdeklődésemet motiválta keresztény (katolikus) neveltetésem, valamint az, hogy hajdan történelmet is tanítottam. Evidenciaként elfogadom, hogy Európa (és az Újvilág) történelme a kereszténység történelme, amely keletkezését, kezdetét tekintve zsidó, ugyanakkor ez a viszony több mint ellentmondásos, sőt ellenséges. Mi lehet ennek az oka? – kérdezem fél évszázaddal a Holocaust után, a kétezer éves zsidóüldözés (korántsem teljes) ismeretében.

Adott két világvallás, amely a szeretetet, igazságot, méltányosságot, humánusit tanítja, ugyanakkor történelmük teli van szennyel, vérrel, képmutatással és szörnyű erőszakkal. Feloldhatatlan és mindmáig feldolgozatlan dilemma, amelyre mint keresztény csak szégyenkezve, önkritikusan tudok gondolni. Racionálisan nem tudom feldolgozni azt a keserves tényt, hogy van egy kisázsiai nép amely két világvallást is adott, s amely mindenkor jelen volt, olykor vezető szerepet is játszott a világtörténelemben, de – elismert értékei ellenére – mindenkor, nemzedékről nemzedékre kivívja, kiprovokálja (?), elszenvedí a bűnbak és áldozat szerepét. Akárhogyan is kerülgetjük, a zsidóság története – immár kétezer éve – szervesen összefügg, összegubancolódik a kereszténység történetével. Nem azonos vele teljesen, de szét sem választható a kettő.

Mindmáig (*Joseph Klausner* könyvéig) azonban Jézus történetét, szerepét csak keresztény értelmezésben olvastam. Ezek summája az, hogy Betlehemben megszületett az Isten fia, harminchárom évig élt, tanított, ám a saját népe elárulta, s kiszolgáltatta Pontius Pilatusnak, aki gyáván, opportunistá módon szörnyű halállal kivégeztette. E szerint tehát van egy üdvösségtanunk, amelyet azonban éppen azok – a zsidó testvérei – nem ismertek el és fel, akikből Jézus vétetett. Mi lehet ennek az oka? Buták lennének a zsidók, vagy egyenesen bűnösök, ahogyan azt a katolikus egyház *II. János Pál* nevezetes bocsánatkéréséig hirdette? De még ha így lenne is, ellenkezik a krisztusi tannal, amely megbocsátást és szeretetet hirdet. Minden józan jogelmélettel ellenkezik ugyanis a kollektív bűnösség (mi, magyarok is mennyit szenvedtünk emiatt Trianon, Jalta óta!), a „bűnös nép” elve és gyakorlata.

A történelem fintora (Isten malmai lassan őrlnek), hogy a 20. századig (mi, magyarok, a század végéig) kellett várunk, hogy megszólaljon, meghallgattasson a másik fél is, azaz hogy megíródjon Klausner könyve, amelynek – vitathatósága ellenére is – éppen az az értéke, hogy laikus tudós, tehát nem pap, nem teológus írta, aki zsidóként, a saját

népe, kultúrája szemszögéből vizsgálja ezt a mindmáig aktuális vallási, történelmi kérdést. Hatalmas feszültséggel, tárgyilagossággal, rendkívül olvasmányosan, érthető stílusban. Ez itt nem a reklám helye, mégis rábeszelnék minden kollégát, keresztényt és nem keresztényt, ateistát és pogányt, hogy szánjon egy hetet erre a könyvre, amely olyan ismereteket ad az emberről, a zsidó vallásról, a keresztény vallás kialakulásáról, a történelem belső logikájáról, amelyekkel könnyebb megismerni, megérteni a múltunkat, de a jelenünket is. Mert a történelem – mint ahogyan az Isten is – Egy, szerves egész, folyamat, amely ezernyi szállal, motívummal kapcsolódik a ködbe vesző múlthoz.

Milyen Klausner Jézus képe? Értelmezése szerint Jézus ember volt, hithű zsidó, aki egy vérzivataros korban (melyik nem volt az?) újraértelmezte és -fogalmazta az ősi tanokat, új minőséggé szervezte azokat, vigasztalást, értelmet, új, igazabb életet ígérve követőinek. Tanítása első renden erkölcsi, etikai, s bár minden elismerése az övé, itt ezen a ponton van vele vitája Klausnernek, aki kimutatja a krisztusi tanok és a Biblia azonosságait és különbségeit is. Mindazt, ami magyarázza, hogy a zsidóság miért nem fogadja el Jézust Isten fiának, de még Messiásnak sem. A zsidó vallás ugyanis lényegét tekintve nemzeti, azaz olyan tanítás, amely miközben kiterjed az élet minden területére, a nemzeti identitást is megteremti, megszervezi, s megóvja a népet attól, hogy beolvadjon és eltűnjön a „pogány” népekben és kultúrákban. Klausner szerint tehát a zsidó vallás életigenlő, a valóságban (történelemben) gyökerezik, ezzel szemben Jézus tanítása életidegen, univerzális, ha úgy tetszik, kozmopolita, amelyet azért nem fogadhatnak el a zsidók, mert az kultúrájuk, történelmük, identitásuk feladását jelentené. Klausner szerint ugyanakkor (erre már utaltam) maga a kereszténység története semmiben sem igazolja a krisztusi tanokat, hiszen a magasztos eszme és a nyers, barbár gyakorlat, valóság mindenkor elkülönült egymástól, illetve szemben állt egymással. Nehezen kivédhető kritika és vád ez, egyszersmind magyarázat – Klausner szerint – arra, hogy maga a zsidó vallás, illetve nép miért maradhatott meg, miért őrizhette meg identitását annyi üldöztetés ellenére is, mert a zsidóság nem csupán egy faj (ez a legvitathatóbb), nem csupán egy vallás, vagy világszemlélet, hanem életforma is, amely éppen attól életképes, hogy miközben következetesen ragaszkodik a tradícióhoz, egyidejűleg nyitott is marad, és mindig meg tud újulni. Igaz, ez elmondható a kereszténységről is. Mégis, minden (lehetséges) vita ellenére megszívlelendőnek tartom Klausner észrevételeit, sőt csupán a szerelem, a házasság és a gyermekáldás, a papi nőtlenség, a nők egyházban vállalható szerep körüli vitákra, ma is dúló vitákra utalnék, amelyek a keresztény (katolikus) világot is megosztják. Ezekre is gondolhatott Klausner, amikor Jézus életidegenségéről, illetve a tanításaiból kinövő vallás ellentmondásairól szólt. Joggal-e, okkal-e – hosszú vita lenne eldönteni. Tény, hogy Klausner noha elfogadni nem tudja, mégis nagy szeretettel, tisztelettel, megértéssel beszél Jézusról, s ez már önmagában is gesztusértékű. Vitat, de nem sért más hiteket, érveket.

A világ ma is válságban van, mint volt az ókorban, Jézus születésekor. Értékrendek devalválódtak, kuszálódtak össze. Az ideológiák piacán egyszerre van jelen a zavarbaejtő bőség és a hiány. Talán éppen a szekularizáció miatt. „Isten meghalt” – mondta Nietzsche száz éve. Valóban? Vagy csupán elrejtőzött, betemeti a világ mocska, s az emberiség – tudva-tudatlan – várja a megváltó eszmét, vagy az Eszme feltámadását, amely élni segít, élni tanít ebben a kurta földi létünkben?

Lesznek, akiket megerősít hitében Klausner könyve, lesznek, akiket heves vitára ingerel. Engem bölcsességre tanított, türelemre intett. Arra, hogy Isten ugyan egy van, de sok út vezet hozzá.

Joseph Klausner: Jézus élete, tanítása és korának viszonyai a zsidó, görög és római források alapján. Fordította: Halmai István és Kolben György. Logosz. Budapest, 1993. 392 p.

HORPÁCSI SÁNDOR